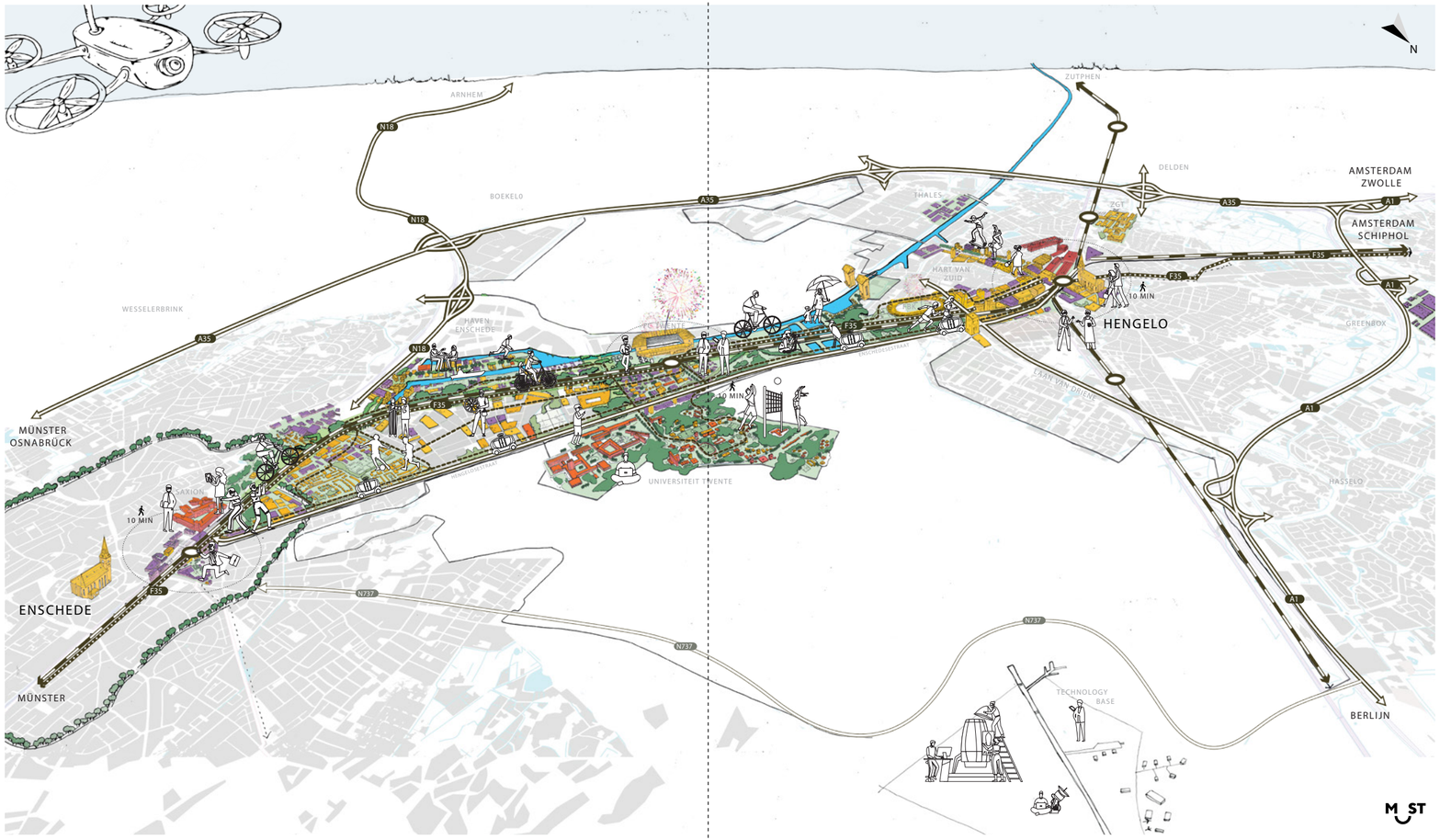

YES SHE CAN!

SPOORZONE HENGELO ENSCHDE, DE AANJAGER VAN TOPTECHNOLOGISCH TWENTE

SHE van haar stedelijke kant

YES SHE CAN!

VOORWOORD

Jeroen Diepemaat

Gerard Gerrits

Voor u ligt het positionpaper Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE). SHE is een uniek gebied in Nederland, waar mobiliteit, wonen, hightech bedrijvigheid, kennis en onderwijs samenkomen. De gemeenten Hengelo en Enschede hebben de handen ineen geslagen en trekken hier samen in op. SHE is het kloppend hart van Twente en de Euregio en vormt de ruggengraat van het stedelijke gebied van Hengelo en Enschede. SHE is meer dan een spoorzone. Het is een samensmelting van drie stationsgebieden in twee gemeenten tot één levendig stadsdistrict. Binnen deze internationale top-technologische regio wonen nu al ruim 240.000 mensen en heeft het potentieel om te groeien tot dé nieuwe kennismetropool van het land.

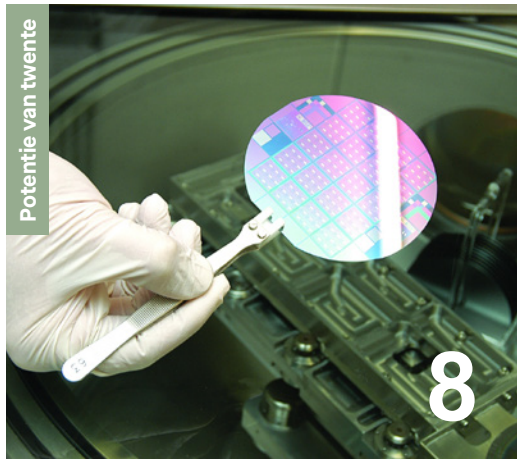
Hier vind je het Kennispark, waar bedrijven en onderzoeksinstellingen samenwerken aan innovatieve projecten en producten. Het is de thuisbasis voor de Universiteit Twente, een van de topuniversiteiten in Nederland op het gebied van technische wetenschappen, technologie. En voor de Saxion Hogeschool en de vakopleidingen bij het ROC van Twente. In SHE vind je spin-offs, mobiliteit, bedrijvigheid en levendigheid. Je vindt er de grootste stedelijke ontwikkelingsprojecten van Oost-Nederland, die goed zijn voor duizenden nieuwe woningen in een stedelijke dynamische woon-, werk en leefomgeving.

SHE geeft je de ruimte om te experimenteren. SHE zit vol kennis en ondernemerschap. SHE is een kweekvijver voor innovatieve technologische toepassingen. SHE bindt talent aan de regio en geeft de ruimte om te verbinden, te vestigen en te ontwikkelen. De voorwaarden zijn er. De ambities ook. Daarom dagen we u uit om SHE samen met ons vorm te geven. SHE heeft het namelijk in zich. Yes SHE can!

Jeroen Diepemaat
Wethouder gemeente Enschede

Gerard Gerrits
Wethouder gemeente Hengelo

INHOUD

1. Potentie van Twente 8

1.1 Dynamisch, stedelijk en groen 11

1.2 Internationale top-technologie regio 11

1.3 SHE: het kloppend hart van Twente 17

2. Wie is SHE? 30

2.1 Wie is SHE? 32

2.2 SHE: Een gebied van versnellen en vertragen 32

3. Yes SHE Can! 40

3.1 SHE is een versneller: Economisch hart van Twente 42

3.2 SHE is een vertrager: Groen en stedelijk goud 50

3.3 SHE maakt de schaalsprong 51

3.4 De gezichten van SHE 53

4. Aan de slag met SHE 62

4.1 SHE als langjarig programma 64

4.2 Drie programma's voor SHE 64

4.3 Organisatie 68

4.4 Niet alleen toekomst, SHE is al begonnen! 69

Colofon 70

POTENTIE VAN TWENTE

1

Boekelose Brug

1.1 Dynamisch, stedelijk en groen

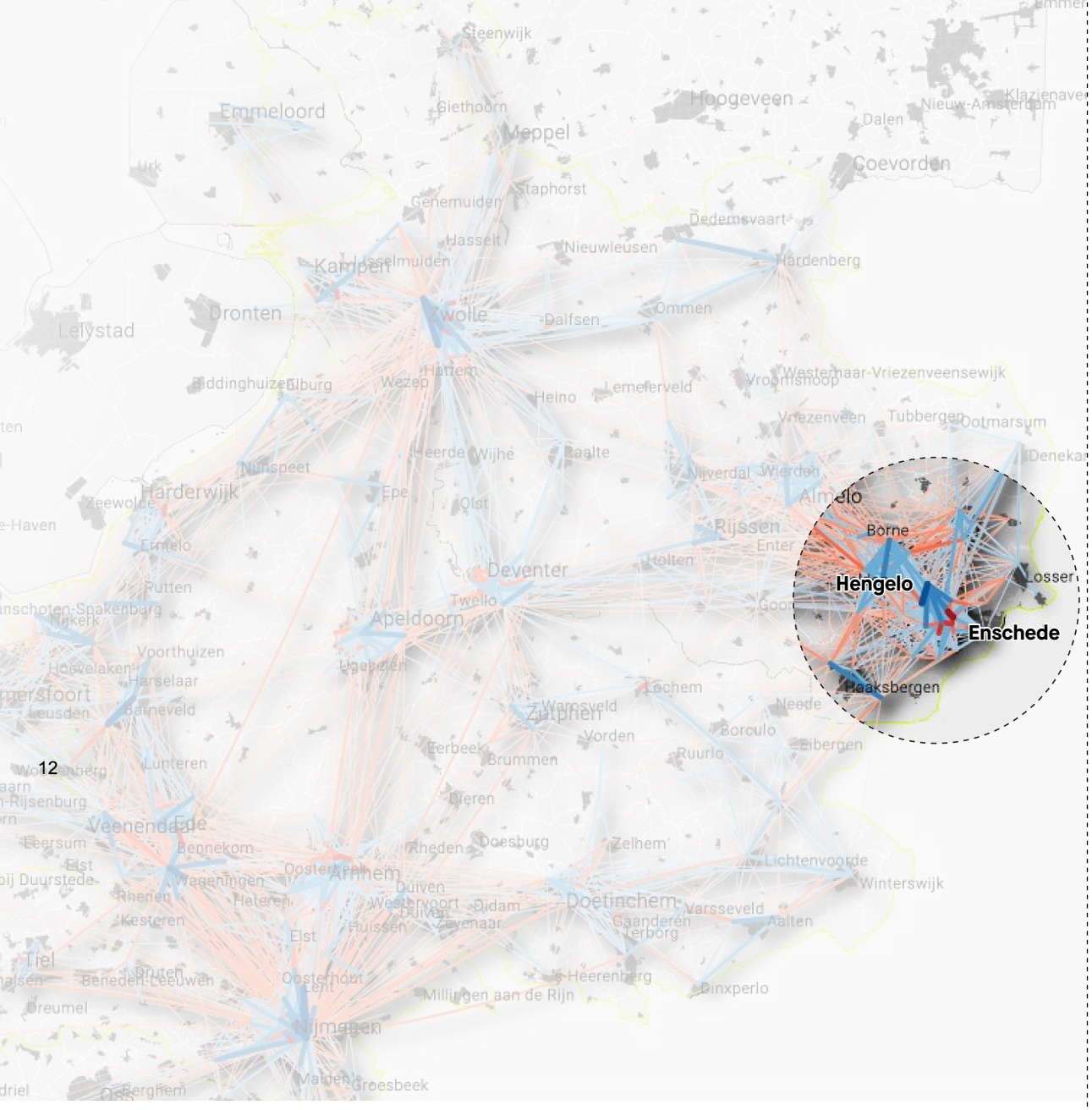
Wie het over het Twentse leven heeft vormt al snel een beeld. Charmante, glooiende landschappen onderbroken door karakteristieke coulissen nodigen uit tot buiten zijn. Het is groots wonen op een ontspannen manier in de dorpen en groene buitenwijken. De buurman is een goede bekende en de gemeenschapszin van de Tukkers is groot. Het is een gevoel van trots en identiteit met tastbare industriële historie en de voetballers van FC Twente die zich door het hele land laten gelden.

Maar Twente is veel meer dan deze eerste associaties. Twente is met meer dan 600.000 inwoners een regio van formaat met een rijke historie én nieuw stedelijk elan. Stedelijke voorzieningen zijn goed, divers en worden steeds aantrekkelijker. Knappe koppen en vaardige handen komen tot bloei op goedscorende onderwijsinstellingen, van universitair tot mbo-niveau. Het goed verbonden Twente heeft economische relevantie als technologische hotspot en is inmiddels een thuisbasis voor toonaangevende bedrijven. Zo kijkt Twente optimistisch naar de toekomst zonder haar authenticiteit en haar landschappelijke kwaliteiten uit het oog te verliezen.

1.2 Internationale top-technologie regio

Door de jaren heen heeft Twente zich - gestoeld op een fijnmazig regionaal netwerk - bewezen als top-technologie regio met een internationaal karakter.[1] Het aandeel kenniswerk in de lokale economie is hoog en neemt nog altijd toe, vooral gedreven door innovatieve industriële bedrijvigheid. Twentse bedrijven zoals Demcon, Aeronamic, Holland Hydraulics, Enerpac ontwikkelen met hun creatieve vermogen hoogstaande processen en producten die antwoord geven op de grote maatschappelijke uitdagingen van Nederland en de wereld. Gedreven vanuit het ecosysteem van sterke maakindustrie, MKB, kennisinstellingen en vakscholen vormt de regio een kraamkamer voor succesvolle bedrijven met een hoog kennisniveau. Zij bedenken de innovaties van de toekomst, van medische hulpmiddelen tot microchips die functies combineren waar vroeger complete labs voor nodig waren. Met ruim 3.800 bedrijven en 31.000 banen in de High Tech Systems and Materials (HTSM) sector is technologie van grote importantie voor de regio en het land.

1 - De UT is in 2021 voor de vijfde keer op rij de meest ondernemende universiteit van NL volgens Scienceworks.

Pendelstromen van kenniswerkers in Oost-NL:
De technologiesector van Twente vormt een interstedelijk systeem van werk- en woonlocaties. Het gebied tussen Hengelo en Enschede zou tussen werkt als magneet voor kenniswerkers en -industrie. Binnen de blauwe pendelstromen vinden meer bewegingen plaats dan je zou verwachten vanuit vraag en aanbod qua kenniswerkers. Binnen de rode verbindingen minder. (Gebaseerd op Tordoir, 2017)[2]

2 - Zie ook het rapport Kracht van Oost 2: Perspectieven voor de economie van Oost-Nederland.

Door haar unieke ligging vormt Twente een springplank naar de rest van Europa. Met de ontwikkelingen rondom de corridor Zwolle-Twente-Münster wordt de regio nog beter verknoopt. Deze lijn verbindt 1,3 miljoen werkenden en studenten en brengt de Randstad en het buitenland dichterbij.
Via zakelijke vluchten vanaf Airport Twente is de regio daarnaast ook op de lange afstand goed met de wereld verbonden. De goede verbindingen bieden kansen voor het aantrekken van nieuw talent en de uitbouw van grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden binnen bedrijfsleven en onderwijs, bijvoorbeeld rondom medische technologie en een batterijcluster. Het speelveld reikt voorbij de grenzen van de regio, naar de rest van Nederland, Duitsland en Europa.

Met haar dynamisch ecosysteem en sterke internationale verknoping is de uitgangspositie van Twente goed. Tegelijkertijd loopt de regio tegen haar grenzen aan. Het Twentse netwerk is krachtig maar weet zich nog moeilijk te profileren. Het veelzijdige gezicht van Twente is buiten de regio vaak maar beperkt bekend.

Zonder deze vruchtbare bodem kan menig succesvol bedrijf niet doorgroeien binnen de regio en wordt zo gedwongen naar elders te vertrekken.

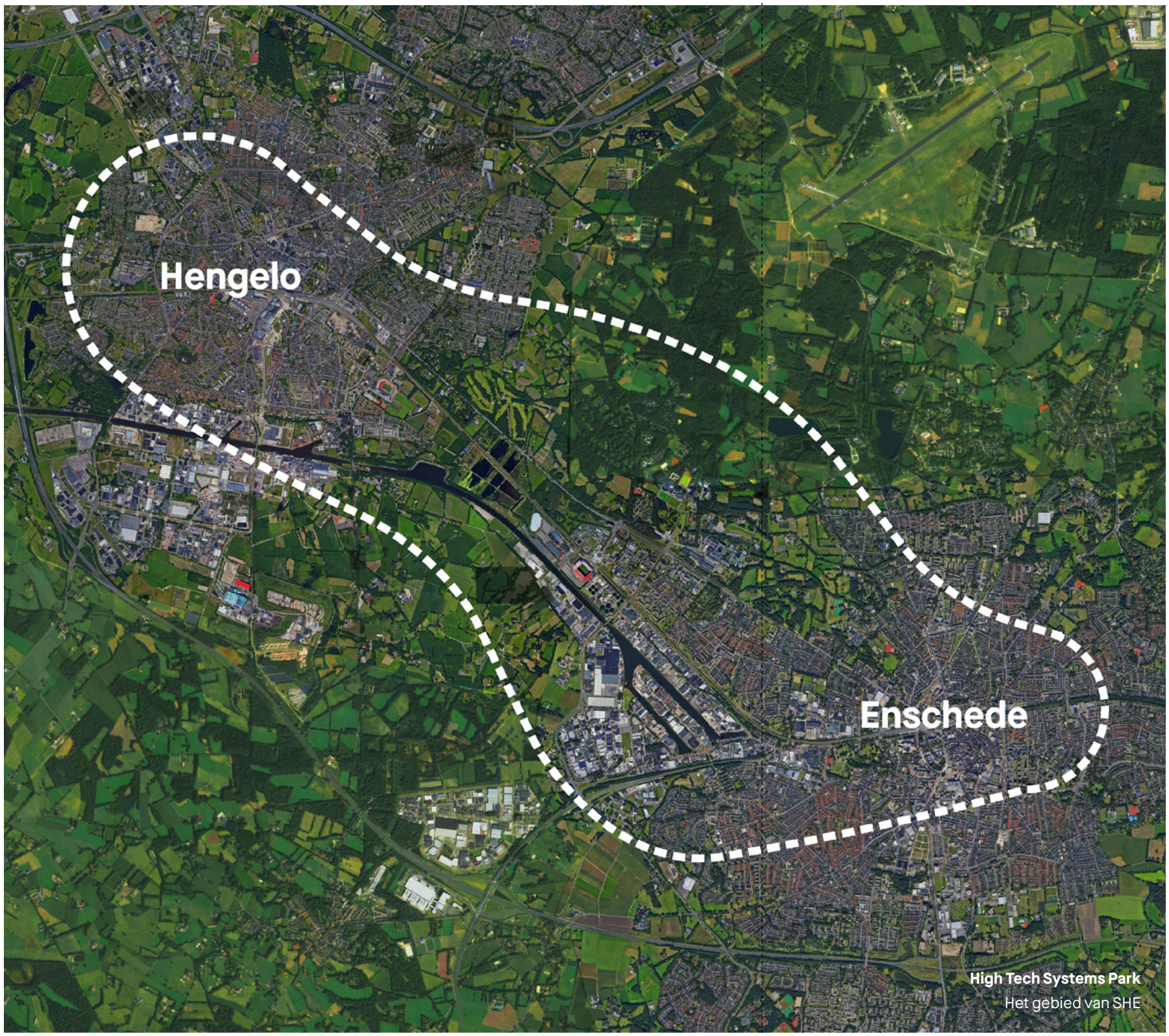
De potentie om de economische en technologische kracht verder te versterken is groot, maar verzilvering is geen vanzelfsprekendheid. Om de belofte waar te maken zal Twente haar aantrekkingskracht richting kenniswerkers moeten vergroten, haar netwerk meer moeten openstellen en blijven inzetten op een vitale, levendige werk-, woon en leefomgeving waar innovatie gedijt. De rijkheid van Twente moet sneller en beter gevoeld worden om meer nieuwkomers te vinden en te binden.

Centrumkwadraat

Kristalbad

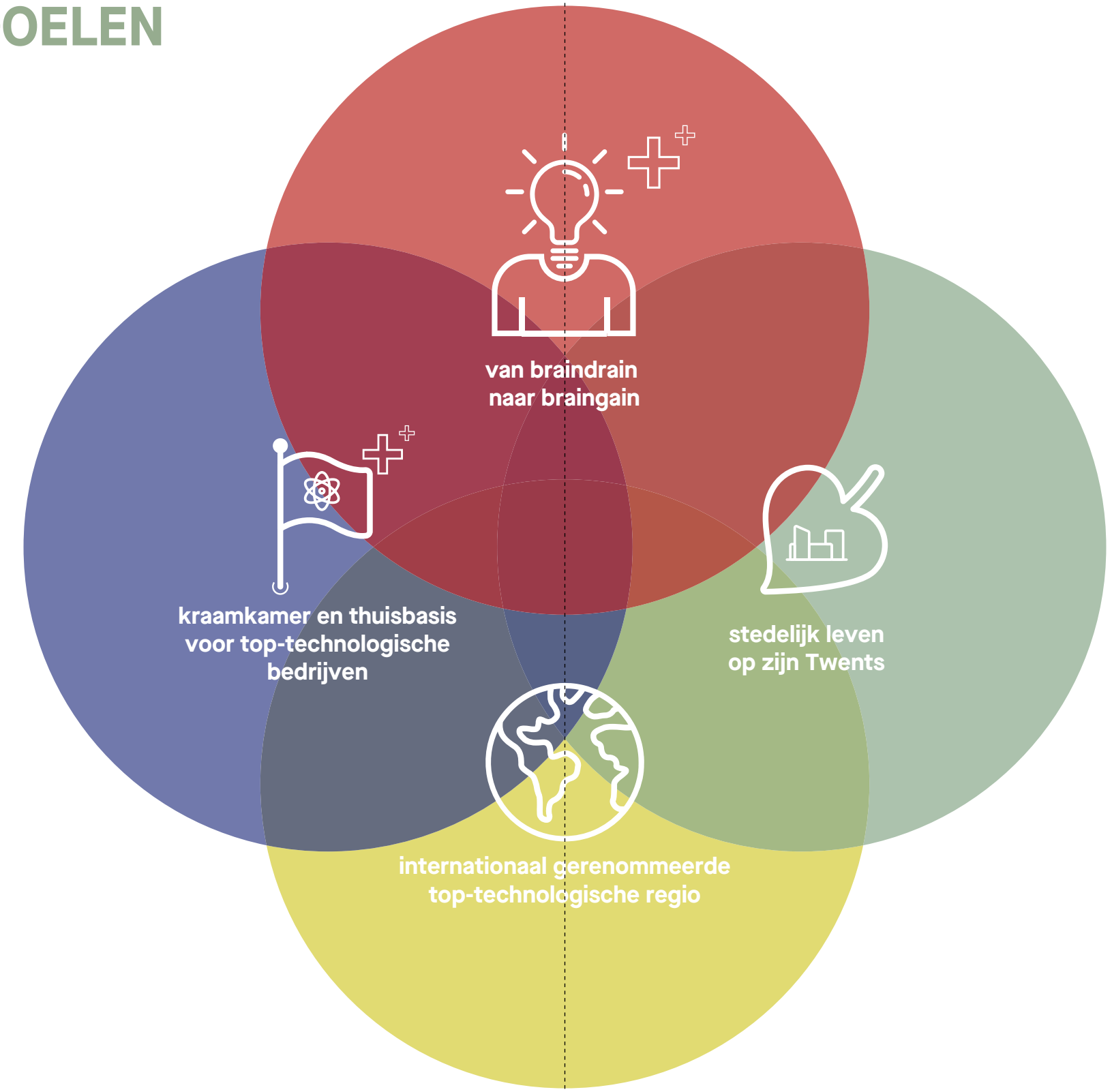
High Tech Systems Park
Het gebied van SHE

1.3 SHE: het kloppend hart van Twente

In het hart van dynamisch Twente ligt de Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE). Dit gebied vormt de ruggengraat van het stedelijk gebied Hengelo Enschede. Ruimtelijk en functioneel verknoopt vormen deze twee gemeenten één samenhangend stedelijk gebied. Samen goed voor circa 250.000 inwoners, oftewel de vijfde stad van het land. Verbonden door SHE komen in dit gebied alle kansen en opgaven van Twente samen.

SHE vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende culturele en sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. En het cultureel aanbod heeft zich de laatste jaren flink verbreed en versterkt. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de corridor Zwolle-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio Twente en Nederland als geheel. SHE vormt de sleutel tot de volgende schaalsprong van Twentse top-technologie. Hierbij staan vier doelen centraal. Deze worden op de volgende pagina's beschreven.

DE VIER DOELEN VAN SHE

VAN BRAINDRAIN NAAR BRAINGAIN

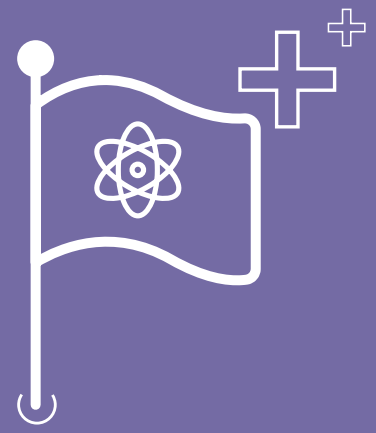

Elk jaar kiezen vele jonge, ambitieuze mensen om in Hengelo of Enschede te gaan studeren. Alleen al de Universiteit Twente verwelkomt jaarlijks meer dan 3.300 eerstejaars studenten. Dat aantal neemt jaarlijks toe. Hier kan talent kennis en vaardigheden opdoen rondom onze uitdagingen van de toekomst. Toch trekken veel alumni – en daarmee belangrijke kennis – na hun studie weer weg. Door gebrek aan aantrekkelijke woonplekken, eigen stedelijke leefkwaliteit, de beperkte zichtbaarheid van regionale topbedrijven en instellingen kunnen zij moeilijk aarden. Boeien en binden blijft een opgave. De groei van de slimme en vaardige beroepsbevolking weet de groei van de economie nog niet bij te benen. SHE wil een plek zijn waar talent wil wonen én werken, met als doel het tij te keren en de uitstroom van kenniswerkers om te buigen naar een instroom.

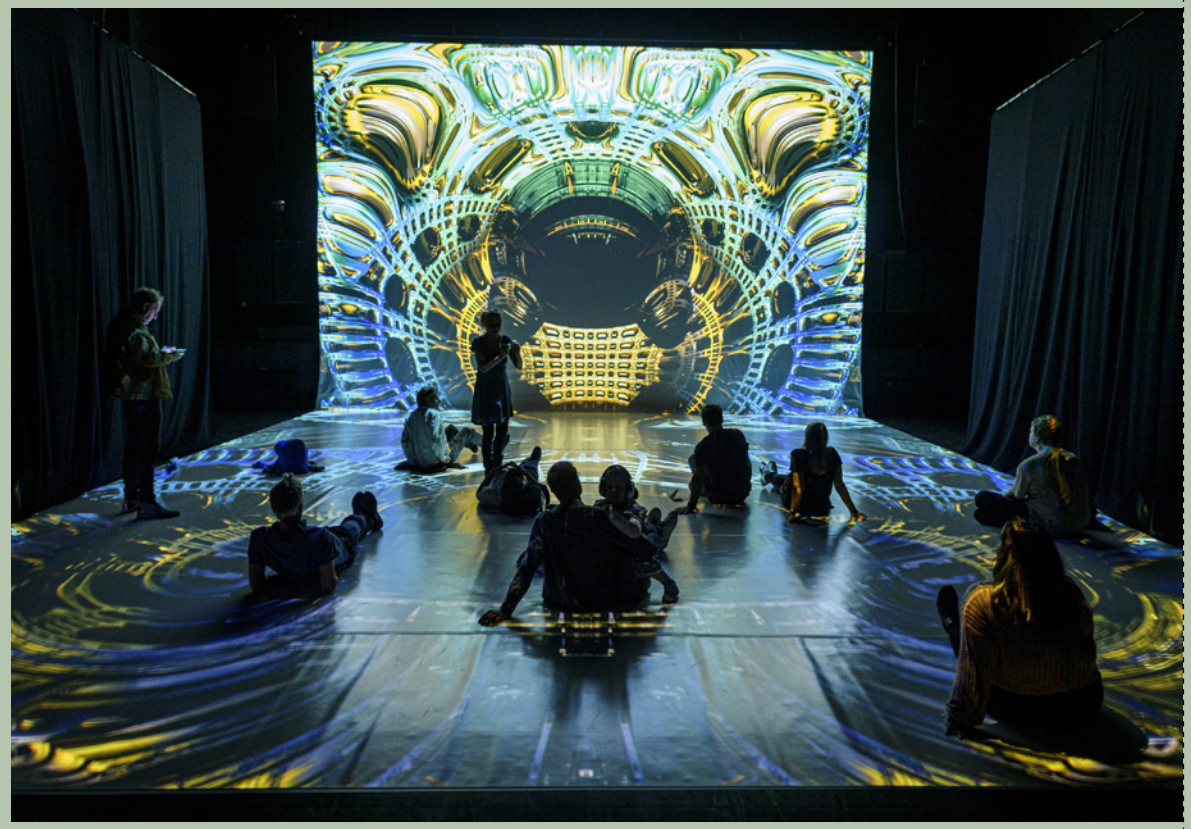
KRAAMKAMER EN THUISBASIS VOOR TOP-TECHNOLOGISCHE BEDRIJVEN

Het begint in Twente. Dit is de plek waar menig innovatief bedrijf groot is geworden. Ook nu zetten innovatieve ondernemers hier de eerste stappen richting een betere en slimmere maatschappij, economie en wereld. Na deze eerste stappen ziet menig bedrijf de noodzaak om de vleugels uit te slaan en te vertrekken. SHE zet zich in om het vestigings-klimaat binnen de regio te versterken, zodat dit de plek is waar ondernemers kunnen doorgroeien en nieuwe bedrijven zich willen vestigen. Het doel is om niet enkel de geboorteplaats van top-technologische bedrijven te zijn, maar ook de plek waar ze volledig tot bloei kunnen komen.

INTERNATIONAAL GERENOMMEERDE TOP-TECHNOLOGISCHE REGIO

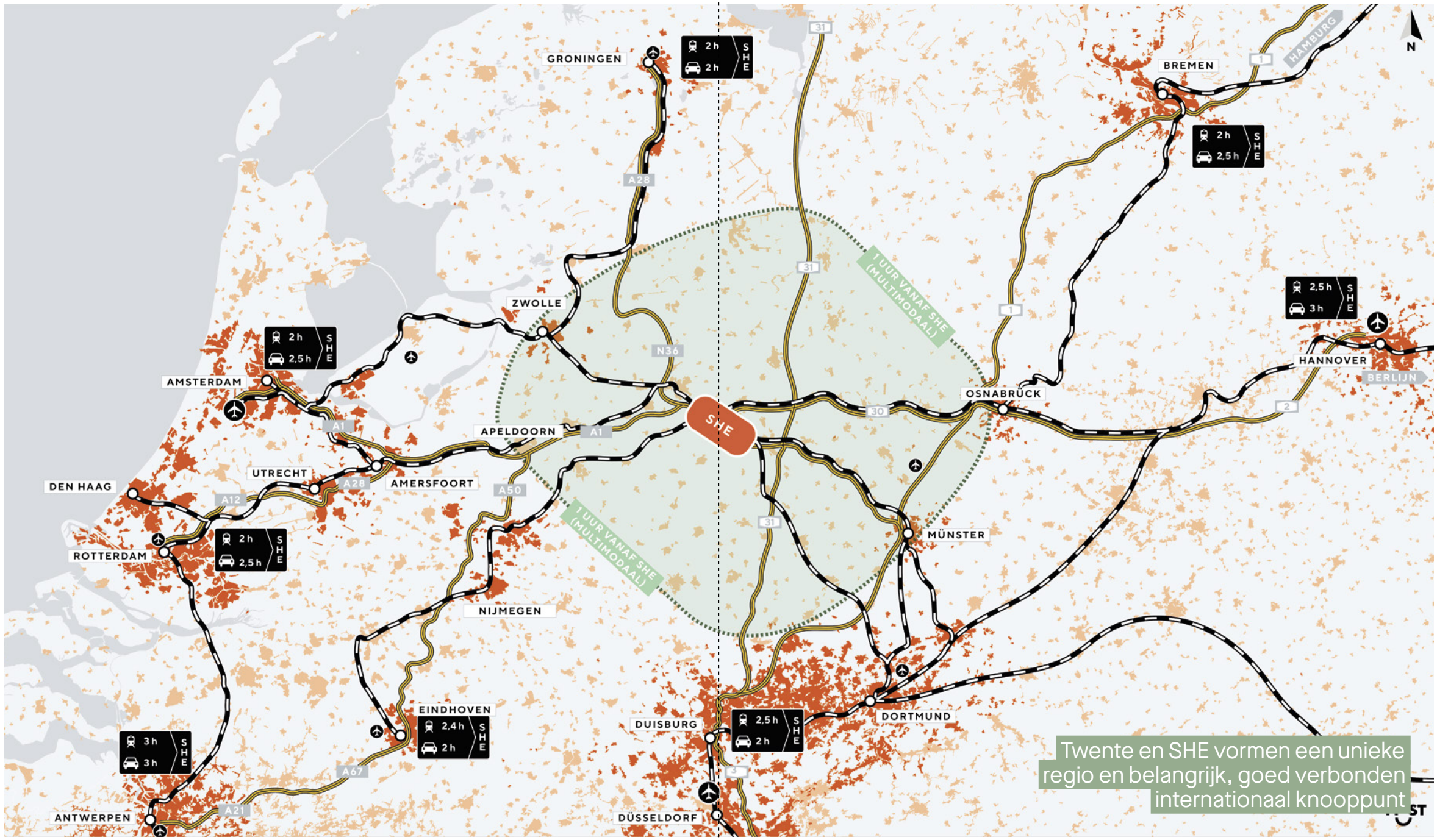
Twente is één van de innovatieve hotspots van Nederland en Europa als daarbuiten. Een status die zowel in de directe omgeving nog onvoldoende bekend is. SHE wil dat hier verandering in komt en dat Twentse innovatie op de voorgrond treedt. Bekendheid en zichtbaarheid dient vergroot te worden als basis voor nieuwe partnerschappen. SHE stelt dan ook als doel om Twente (hoger) op de internationale rankings van top-technologische regio's te krijgen.

STEDELIJK LEVEN OP ZIJN TWENTS

SHE ligt centraal in Twente en heeft veel impact op Oost-Nederland. SHE zet zich in voor een impuls in de stedelijke leefcultuur, zonder haar unieke kwaliteiten uit het oog te verliezen. Dit betekent investeren in een aantrekkelijker en completer aanbod van stedelijke voorzieningen en een beleefbaar en toekomstbestendig landschap.
Vanuit dit integrale perspectief ontstaat niet enkel een aantrekkelijke plek te verblijven maar ook nieuwe verbanden rondom thema's als klimaatadaptie en circulariteit.
SHE heeft als doel om een binnen Nederland unieke leefomgeving te creëren waar stedelijke dynamiek, hoogwaardige cultuur en groene luwte samenkomen.

SHE IS DE SPRINGPLANK VOOR TWENTSE TOP-TECHNOLOGIE

WIE IS SHE?

2

2.1 Wie is SHE?

De Spoorzone Hengelo-Enschede (SHE) is een nieuw stedelijk visitekaartje van Twente. De spoorzone presenteert zich als een unieke plek waar stad en landschap in elkaar overgaan. Twentenaren en (inter)nationale bezoekers voelen zich hier thuis.

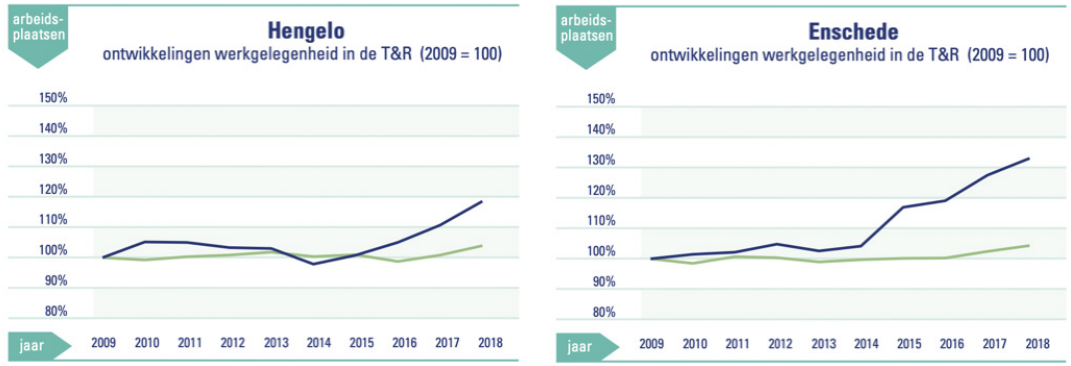
SHE is veel meer dan een project. Het is een langjarig programma voor een schaalsprong. Het draait om samenwerking tussen gemeenten Hengelo en Enschede, het voelen van een gedeelde urgentie en het activeren van alle (markt)partijen. SHE staat voor significante groei van de steden Hengelo en Enschede, duurzame groei van bedrijven en organisaties en een bloeiende samenleving vanuit bestaande en nieuwe Twentenaren. Het gaat over boeien en binden en het dempen van de kenniskrimp; van braindrain naar braingain. SHE is een samensmelting van drie stationsgebieden in twee gemeenten tot één levendig stadsdistrict en staat voor een meer uitnodigend en toegankelijk tussengebied tussen Hengelo en Enschede.

2.2 SHE: Een gebied van versnellen en vertragen

SHE is geen klassieke spoorzone maar een groter stedelijk gebied dat voortborduurt op de hechte relatie tussen Hengelo en Enschede. Het gebied is als een ketting die de twee steden verbindt met daaraan bestaande parels en onontgonnen potenties. Ieder met een eigen aard, maar samen één geheel.

SHE is een gebied van versnellen in dynamiek, groei, innovatie en mobiliteit. Drie stationsgebieden verbinden het gebied met binnen- en buitenland en de unieke 65 kilometer lange F35 fietssnelweg brengt langzaam verkeer op hoge snelheid. De stationsgebieden ontpoppen zich tot echte stedelijke verblijfsplekken waar gewoond, gewerkt en geleefd wordt. Grote aantallen kenniswerkers ontwikkelen hier nieuwe ideeën. FC Twente brengt jaarlijks zo'n 400.000 tot 500.000 fans op de been in de Grolsch Veste. 60.000 mensen bezoeken de poptempels van Metropool met de ambitie om te dit te verdubbelen. En in het FBK-stadion en de IJsbaan Twente worden letterlijk snelheidsrecords gevestigd. SHE is een belangrijk knooppunt voor de regio waar veel Twentenaren in hun dagelijks leven samenkomen.

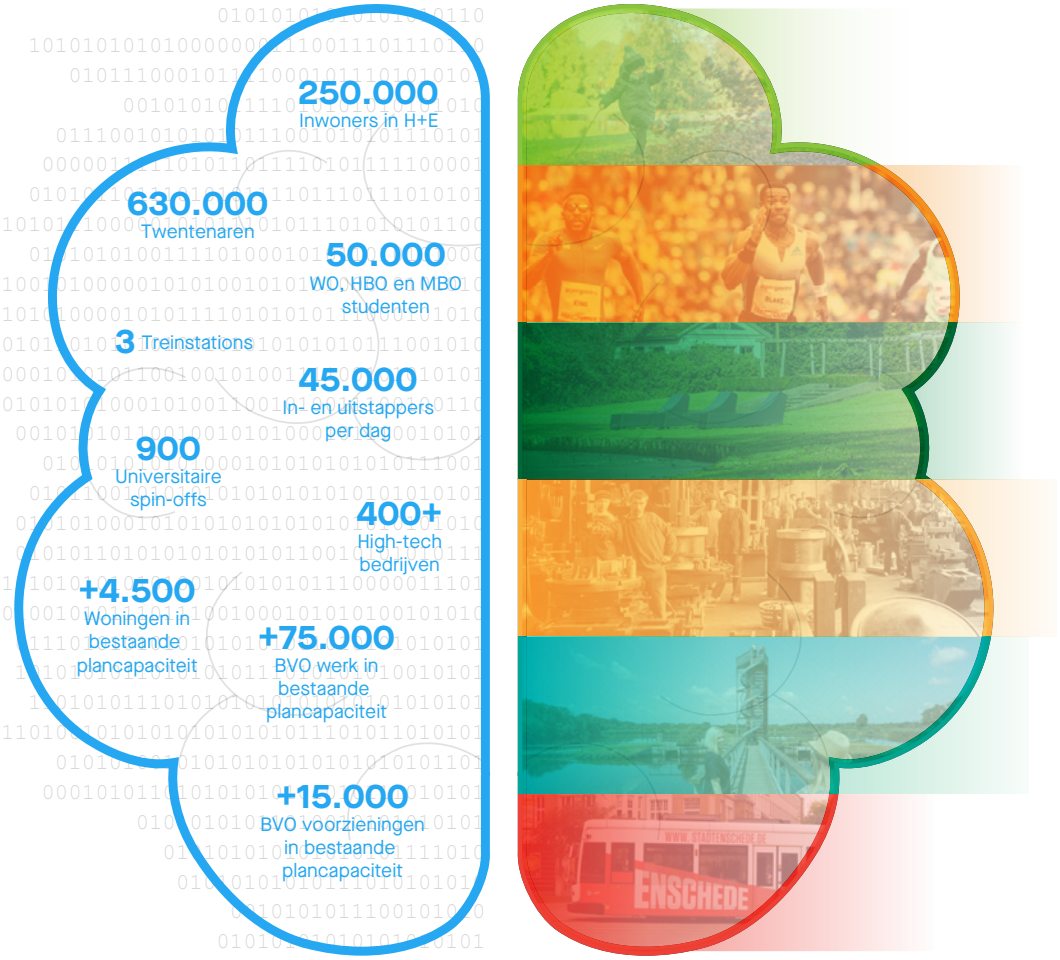
Groei van werkgelegenheid binnen toerisme en recreatie in Hengelo en Enschede (Trendbureau Overijssel, 2019)

Tegelijkertijd is SHE een gebied van vertragen met ruimte voor ontspanning, landschap, historie en gemeenschapszin. Het is prettig wonen met bijzondere natuur om de hoek, karaktervol historisch erfgoed in de buurt en er wordt goed gescoord op de 'geluksmonitor'. Dit unieke karakter is niet onontdekt gebleven. Met de komst van toeristen heeft de sector zich bovengemiddeld snel ontwikkeld. Binnen- en buitenlanders weten Hengelo en Enschede goed te vinden. Ongeveer een derde van de weekendbezoekers aan de Enschedese binnenstad komt uit Duitsland.

Door twee werelden samen te brengen kan SHE zich ontpoppen tot ware aanjager van het stedelijk gebied Hengelo-Enschede en de regio Twente. Dit vraagt om kruisbestuiving. Het rationele denken vanuit de linkerhersenhelft waar de kennis, techniek, nuchterheid en 'handen uit de mouwen mentaliteit' van Twente op berust, wordt samengebracht met emotie. Stedelijke interactie en oprechte binding met een plek red je niet met enkel een skatepark of innovatielab. Dit vraagt om een brede aanpak, dat meegroeit met de regio en ruimte biedt voor tijdelijke cultuur, onverwachte ontmoetingen en evenementen vanuit het bedrijfsleven en de samenleving. Alle ingrediënten zijn aanwezig om dé bestemming voor bèta-kenniswerkers en -ondernemers te worden met werken, wonen en leven in stedelijke en groene setting met goed voorzieningen- en sportaanbod. SHE nodigt mensen uit deze te ervaren en hier eigenaar van te worden. Alleen zo komt de plek voor huidige en toekomstige gebruikers tot leven.

SHE GAAT OVER HET AANSLUITEN BIJ NIEUWE NETWERKEN, RELATIES OPBOUWEN EN STRUCTUREN DOORBREKEN

Linker en rechter hersenhelft van SHE.

SHE IS VEEL MEER DAN EEN SPOORZONE

Stationsgebied Hengelo

Stationsgebied Enschede

YES SHE CAN!

3

SHE kijkt naar de toekomst en biedt perspectief voor bedrijven, inwoners en nieuwkomers. SHE nodigt uit tot een nieuwe manier van kijken, meemaken en doen binnen Twente. Als je straks met SHE in contact komt, wat valt dan op?

3.1 SHE is een versneller: Economisch hart van Twente

SHE is het hart van het top-technologische ecosysteem van Twente. Hier vind je relevante, economische brandpunten van de toekomst. Alle ingrediënten van het triple helix model tussen bedrijfsleven, onderwijs en overheid zijn aanwezig. Jongeren worden opgeleid en kennis wordt doorontwikkeld bij diverse onderwijsinstellingen zoals de Universiteit Twente, Saxion Hogeschool en ROC van Twente. Theorie wordt vertaald tot innovatieve producten en processen binnen het kennispark en door spelers als Demcon, Thales en het Mesa+ Institute over de hele wereld geëxporteerd. De stationsgebieden ontwikkelen zich snel tot échte stedelijke centra, gedreven door lokale overheden en privaat initiatief.

De resulterende dynamiek is groot met 50.000 studenten op WO, HBO en MBO-niveau, circa 900 universitaire spin-offs, 400 techbedrijven rondom thema's als de energietransitie, digitale samenleving en medische technologie. Met één van de drie beste ROC's van het land staan jonge vakmensen klaar om deze ideeën maakbaar te maken. Op deze energie wordt de komende jaren volop verder gebouwd met zo'n 6.000 woningen, 3.000 arbeidsplaatsen en 5.000 m^2 voorzieningen en snellere en betere verbindingen nu al in de pijplijn.

Maar er is potentie voor meer. SHE is de springplank voor de volgende schaalsprong van de Spoorzone en de regio. De wisselwerking tussen onderwijsinstellingen en de aanwezige bedrijvigheid kan vele malen sterker en beter zichtbaar worden gemaakt voor iedereen. Er is nog te weinig interactie tussen bewoners, bedrijven, onderwijsinstellingen en bezoekers. Hetzelfde fenomeen is merkbaar binnen de diverse (gebieds)ontwikkelingen. Er valt veel te winnen door hier vanuit een samenhangend perspectief aan te werken. Om de ontwikkeling van de regio te bestendigen moet ook het voorzieningenniveau versterkt worden. Dit gaat over het beter benutten van het brede scala aan voorzieningen die het stedelijk gebied al rijk is zoals theaters en poppodia, het Rijksmuseum Twente, Oyfo en de vele sportvoorzieningen. Er is al veel aanwezig, maar de brede toegankelijkheid en inbedding in aantrekkelijke stedelijke verblijfsmilieus kan beter. Met nieuwe doelgroepen komen ook nieuwe behoeften naar SHE. Dit vraagt om verrijking van het voorzieningenaanbod. In nieuwe fysieke gebouwen maar ook in de vorm van evenementen en tijdelijke initiatieven die het gebied tot leven brengen.

De uitgangspositie is goed en met SHE als gemene deler wordt gebouwd aan een levendig ecosysteem met leer-, werk- en verblijfsmilieus van wereldklasse. De kern ligt in het versterken van verbindingen. Tussen bedrijven en instellingen onderling maar ook tussen kenniswerker en Twentenaar, tussen leef- en werkkwaliteit en tussen economie en maatschappij. SHE gaat over het maken van interactiemilieus waar ontmoetingen plaatsvinden en nieuwe ideeën ontstaan die te beleven zijn. Een netwerk van plekken met een complementair karakter die samen het vestigingsklimaat op deze centrale locatie versterken. Zo vormt SHE het vliegwiel dat de economische ontwikkeling van Twente verder versnelt.

Strategische doelen van de Universiteit Twente

Nu al wordt door de Universiteit Twente hard gewerkt aan het uitbouwen van de top-technologische kracht van de regio. Hierbij staan drie strategische doelen richting 2030 centraal:

- **Shaping Society**
  - A quest full of challenges
  De UT mobiliseert haar krachten en kwaliteiten rondom belangrijke maatschappelijke uitdagingen
- **Shaping Connections**
  - Proximity: Outside in & Inside out
  De UT transformeert in een netwerk van netwerken en werkt samen met partners in de wetenschap en maatschappij
- **Shaping Individuals**
  - Fostering ownership and talent
  De UT ontwikkelt de flexibiliteit om het veranderend wetenschappelijk landschap effectief te navigeren en dienst te doen als proeftuin voor innovatie.

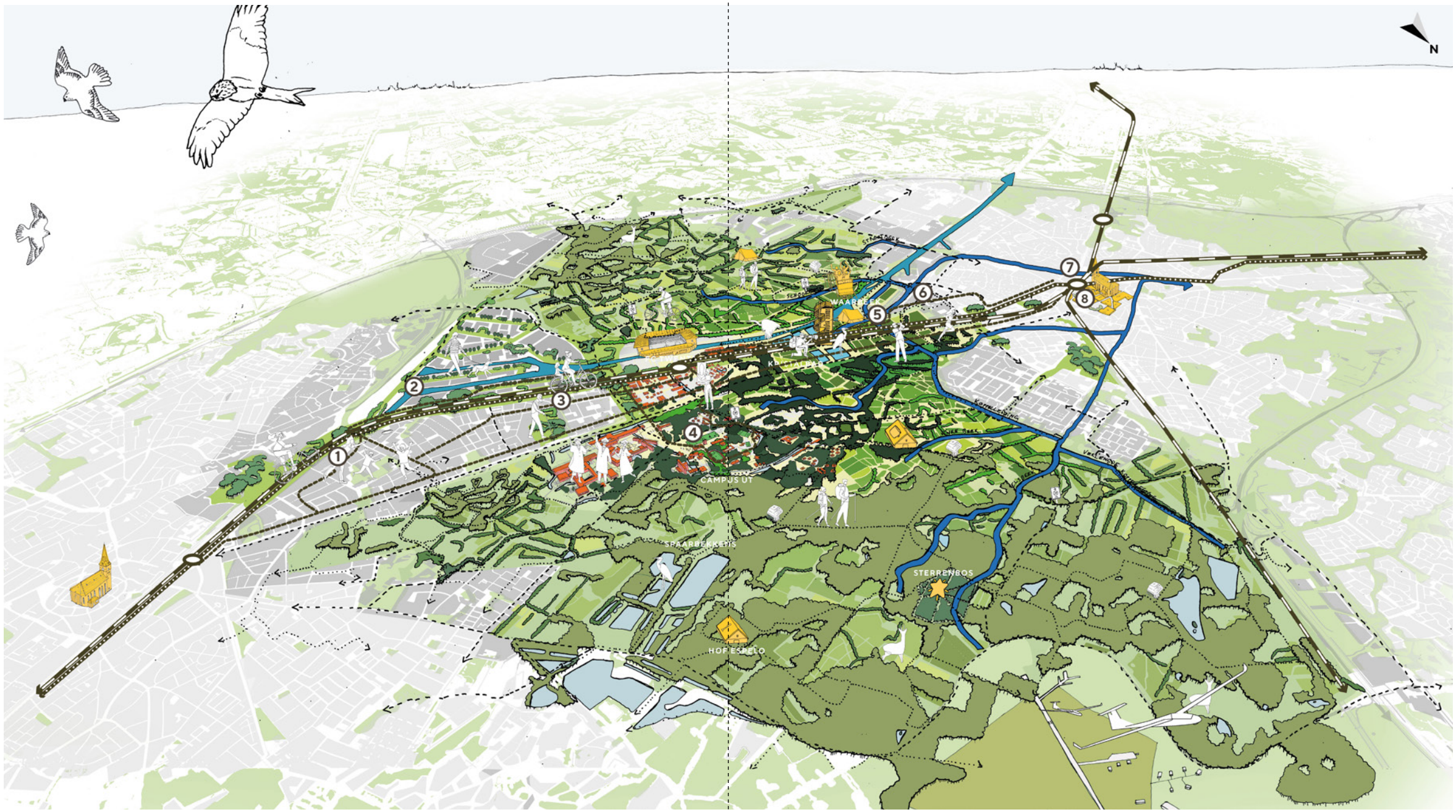
"WERP DE SCHROOM AF EN GA STAAN VOOR TOP-TECHNOLOGIE!"

SHE op haar snelst: Kennispark en UT als ideeëngenerator, dynamische stationsgebieden en krachtige, diverse wijken. Hoogwaardig verbonden, onderling en met binnen- en buitenland.

Nummers verwijzen naar de beelden achterin dit hoofdstuk.

Kennispark / Universiteit Twente

SHE laat je vertragen. Met SHE is het landschap altijd om de hoek. De bossen, het water en talloze recreatiemogelijkheden creëren waarde voor mens, natuur en klimaat.

Nummers verwijzen naar de beelden achterin dit hoofdstuk.

3.2 SHE is een vertrager: Groen en stedelijk goud

Naast stedelijkheid en de grote economische dynamiek heeft SHE ook een ander karakter. Een meer dan 400 hectare groot aangezicht, bestaande uit bijzondere coulissenlandschappen, rijke bossen en water. Het is hier allemaal te vinden, geaccentueerd door bijzondere groene parels als het Kristalbad en Abraham Ledeboerpark. Het rijke Twentse landschap op steenworp afstand van stedelijk gebied vormt de ideale basis voor onderscheidende en betekenisvolle plekken.
Alle ingrediënten zijn aanwezig, maar samenhang en kruisbestuiving ontbreken nog.
SHE wil de stedelijke gebieden en groene parels van de regio meer van elkaar laten profiteren. Vanuit deze unieke combinatie gaan Twentse stedelijkheid en groen voor goud.
Door te werken aan een samenhangend gebied met stedelijke interactie en landschappelijke beleving, brengt SHE groen en stad bij elkaar. Beleving voor alle gebruikers staat hierbij centraal. Het landschap wordt toegankelijker door betere connecties voor de voetganger, fietser en OV-gebruiker en aanwezige kwaliteiten als het water en de bossen worden versterkt. De recreatieve waarde van het groen wordt vergroot. Met de aanpak van klimaat- en wateropgaven wordt geïnvesteerd in de toekomst. Het combineren van opgaven is hierbij het speerpunt want zo ontstaan, zoals het Kristalbad bewijst, écht bijzonder plekken.

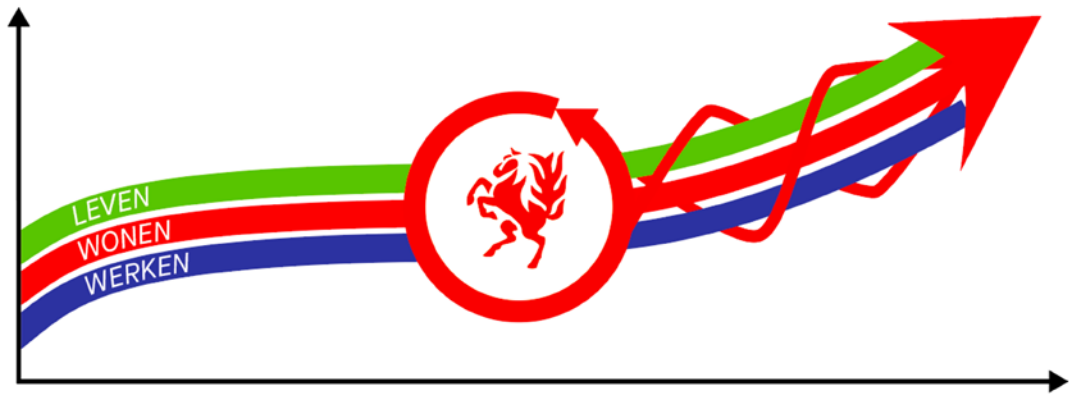
In SHE komen stedelijke spanning en landschappelijke ontspanning samen. SHE maakt de draai het landschap in en verbindt stad en groen op verschillende niveaus. Er wordt met nieuw perspectief gekeken naar de stadsranden, waarbij verstedelijking en groene luwte elkaar direct ontmoeten als alternatief voor suburbane gebieden. SHE nodigt mensen uit tot hoogkwalitatief leven waarbij de geneugten van de stad en natuur altijd binnen handbereik zijn. Een lunchwandeling in het bos onderbreekt de werkdag in het lab. Weids uitzicht over het Twentse landschap vanuit je slaapkamerraam. Een middag zwemmen in de plassen voorafgaand aan het concert van je favoriete band. Dat zijn het soort belevenissen die SHE tot een thuis maken en waarmee ze talent aan zich weet te binden.

“HET LANDSCHAP IS DE VERBINDENDE KWALITEIT VAN SHE”

3.3 SHE maakt de schaalsprong

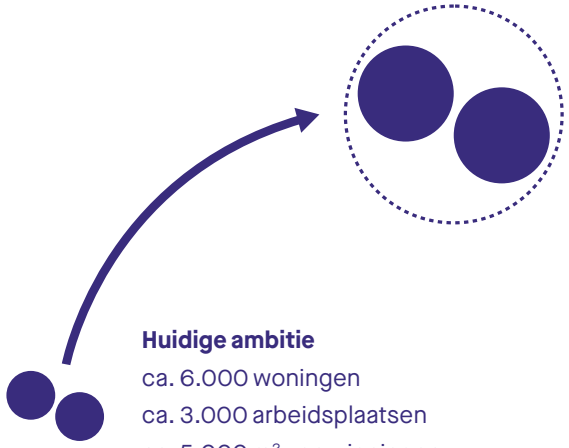
SHE versnelt én vertraagt en bouwt zo vanuit een breed perspectief aan de toekomst. Door bestaande kwaliteiten beter uit te lichten en nieuwe netwerken te cultiveren creëert SHE een nieuw, eigen elan voor de toekomst. Werk-, woon- en leefkwaliteit komen samen in een gebied dat de balans vindt tussen landschap en stedelijkheid, tussen rust en economische dynamiek.

SHE overtuigt dat investeren in het hart van steden en landschappen, samen met het bedrijfsleven en de brede samenleving, een duurzame groeistrategie is. Voor de binding van de lokale bevolking, bedrijvigheid en kennisinstellingen beschouwt SHE menselijke interactie als voedingsbodem en katalysator. Hoe meer mensen elkaar tegenkomen, jong en oud, Twentenaren en bezoekers, bedrijven en burgers, hoe meer voedingsbodem voor stedelijke groei en brede welvaart wordt gecreëerd. Zo was het immers ook in het hoogtij van Twente vanuit de vooraanstaande industriëlen en de nabije woongebieden, onderwijsinstellingen en algehele voorzieningenstructuur. SHE gelooft in een groeimodel dat uitgaat van Twentse waarden als nuchterheid, eigenzinnigheid en trots gekoppeld aan een sterk netwerk van bedrijven en samenleving. Ze vertaalt oude glorie naar een postindustriële wedergeboorte.
SHE wil een vooruitstrevend schakelpunt zijn dat Hengelo, Enschede, Twente en het buitenland met elkaar verknoopt. Een nieuw stedelijk milieu in het hart van Twente dat appelleert aan de rijke historie, aan landschappelijke kwaliteiten, maar tegelijkertijd staat voor nieuwe verbindingen tussen mensen en bedrijven. Dit is de totaalpropositie van SHE.

De totaalpropositie van SHE

Met deze propositie wordt de basis gelegd voor een schaalsprong voor het stedelijk gebied van Twente. Economie, natuur en cultuur versterken elkaar. Nieuwe groene en stedelijke milieus vergroten de aantrekkingskracht op talent, stimuleren interactie en verbinden innovatief denken en maatschappelijke opgaven. Op deze vruchtbare bodem kan de Twentse top-technologie zich verder ontwikkelen en haar agglomeratiekracht vergroten. Met de beoogde schaalsprong voorziet SHE een stevige ontwikkelpotentie voor de gehele Spoorzone:

SHE's ambitie
ca. 10.000 - 15.000 woningen
ca. 9.000 - 12.000 arbeidsplaatsen
ca. 50.000 m² voorzieningen*
*investering in bestaande en nieuwe m²

Huidige ambitie
ca. 6.000 woningen
ca. 3.000 arbeidsplaatsen
ca. 5.000 m² voorzieningen

Ontwikkelpotentie van SHE: Indicatief laadvermogen en mixgebaseerd op de beoogde stedelijke milieus en de planvoorraad (per 2022) binnen SHE. Op het gebied van voorzieningen wordt hoofdzakelijk ingezet op het versterken en uitbreiden van bestaande voorzieningen.

SHE is één van de grootste binnenstedelijk gebiedsontwikkelingen in de Euregio (Twente, Achterhoek, Münsterland en Osnabrückerland). In omvang maar bovenal qua werkwijze en instelling. SHE doet de dingen net anders. SHE werkt samen tussen publiek, privaat en brede samenleving én over gemeentegrenzen. SHE legt een unieke puzzel vanuit innovatie, stad en landschap. SHE verbindt ratio en emotie. Kortom, SHE doet de dingen op zijn Twents.

3.4 De gezichten van SHE

Hoe ziet SHE er in de toekomst uit? Op de volgende pagina's worden 8 onontgonnen plekken binnen SHE uitgelicht. De indicatieve collages zijn bedoeld als inspiratie voor toekomstige planvorming voor zowel locaties als voor de integrale, ruimtelijke gebiedsuitwerking van SHE. De locatie van de diverse collages is terug te vinden op de eerdere kaarten in dit hoofdstuk.

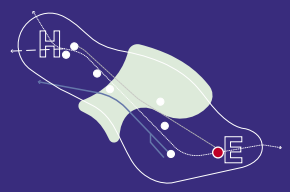
"SHE'S COMBINATIE VAN LANDSCHAP, STAD EN BEREIKBAARHEID IS EEN ONGEKENDE KATALYSATOR"

1 2 3 4 5 6 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

CULTUURWIJK RIGTERSBLEEK

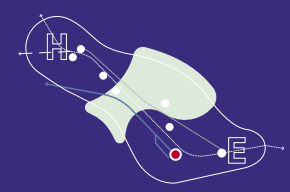
Huidig bedrijventerrein Rigtersbleek als spannende stadswijk met volop ruimte voor cultuur, wonen én werken

1 2 3 4 5 6 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

WATERKWARTIER WESTERVAL

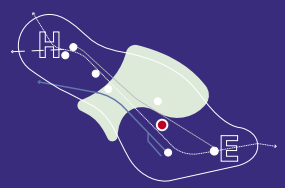
Havengebied Westerval als stoer stedelijk district, met meer intensieve bedrijvigheid en ruimte voor groen, mens en recreatie

1 2 **3** 4 5 6 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

NIEUW TWEKKELERVELD

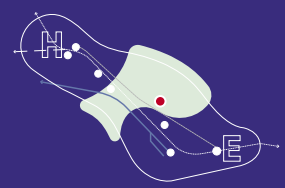
Impuls voor de wijk Twekkelerveld: Trouw aan de bestaande gemeenschap, met frisse nieuwe woonplekken en kansen voor ontplooiing

1 2 3 **4** 5 6 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

INNOVATIEDISTRICT UT CAMPUS

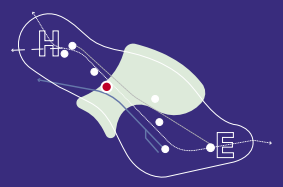
Kennispark als stedelijke innovatieknoop. Een plek voor innovatie, bedrijfsleven, wonen én om te verblijven

1 2 3 4 **5** 6 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

NATUURHUB ZWAAIKOM

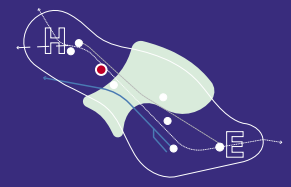
De Zwaaikom als recreatie-bestemming, natuurhabitat en klimaatmachine

1 2 3 4 5 **6** 7 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

FBK SPORTCITY

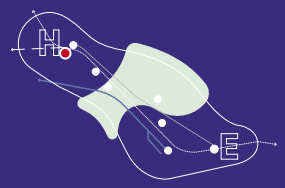
Actief en gezond stedelijk leven rondom het FBK-stadion

1 2 3 4 5 6 **7** 8

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

STORK DISTRICT

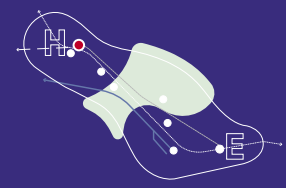
Nieuwe betekenis voor de industriële historie als stedelijke hub voor wonen, werken en ontmoeten

1 2 3 4 5 6 7 **8**

SPOORZONE HENGELO ENSCHEDE

HENGELO STADSENTREE

Een uitnodigende entree voor de binnenstad waar je trots op kan zijn

AAN DE SLAG 4

4.1 SHE als langjarig programma

Het verwezenlijken van de ambities van SHE vraagt om intensieve samenwerking op de lange termijn tussen overheden, bedrijfsleven en onderwijs. Met open vizier en voorbij de traditionele structuren. Daarom wordt beoogd om SHE als gezamenlijk programma te organiseren dat doorgaat waar de grenzen van de individuele gemeenten ophouden.

4.2 Drie programma's voor SHE

SHE draait om het ontwikkelen van een totaalpropositie. Het is daarmee vanzelfsprekend dat het programma zich niet kan beperken tot enkel gebiedsontwikkeling of het neerleggen van een economische agenda. Er moet op meerdere aspecten integraal geacteerd worden om de beoogde schaalsprong vorm te geven. Vanuit dit gegeven wordt ingezet op een drietal programma's, ieder met eigen speerpunten en projecten:

- **A Gebiedsontwikkeling:**
  Stedelijk leven in het groen
- **B Gebiedsmanagement:**
  Authentiek en beleefbaar
- **C (Inter)nationaal netwerk:**
  Top Technology Twente

A Gebiedsontwikkeling: Stedelijk leven in het groen

Vanuit integrale gebiedsontwikkeling werkt SHE aan het fysiek en mentaal uitbouwen en verbinden van het groene goud tot een grootstedelijk geheel. Een samenhangend stedelijk gebied met meer ruimte voor wonen, werken en recreëren binnen onderscheidende en inspirerende omgevingen. De inzet? Investeren in de kwaliteit van het nu nog onontgonnen groen en het toevoegen van hoogwaardig wonen, werken en voorzieningen met bijbehorende mobiliteitssprong.
De mobiliteitssprong en het investeren in de openbare ruimte als verbindende kwaliteit zijn randvoorwaardelijk voor het creëren van een kwalitatief hoogwaardige stedelijke leefomgeving in het groen.

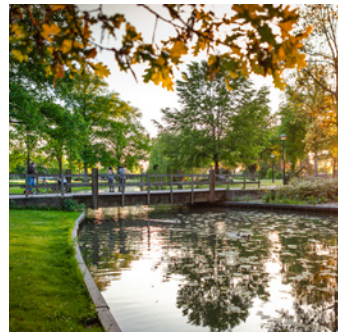
Momenteel is de meest gebruikte verbinding tussen beide gemeenten de Enschedese- en Hengelosestraat. Daarnaast vormen de F35 fietssnelweg en de spoorlijn twee 'snelle aders' in het gebied. Onderdeel van de mobiliteitssprong is het vergroten van de verbinding en toegankelijkheid van het tussengebied.

SHE investeert in nieuwe en verbeterde dwarsverbindingen met Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) dat het gebied ontsluit tussen de drie stations. De toevoeging van woningen en voorzieningen vraagt om investeringen in nieuwe infrastructuur, deelmobiliteit en slimme oplossingen voor de parkeeropgave.

De Spoorzone staat voor een integrale opgave om de juiste balans te brengen in verstedelijking en groen, met aandacht voor klimaat, water en natuur. Groen is hierbij de verbindende kwaliteit voor de gebiedsontwikkeling. Om het bestaande groen te ontginnen wordt geïnvesteerd in recreatieve verbindingen en langzaam verkeersroutes, het doorbreken van fysieke barrières en de verblijfskwaliteit. De groene kwaliteitsimpuls is voelbaar binnen de bestaande en nieuwe stedelijke leefomgevingen, waardoor de snelle en vertragende kant van SHE overal voelbaar is.

Mobiliteitssprong

Groen als verbindende kwaliteit

Toevoegen wonen, werken en voorzieningen

SHE geeft invulling aan de groeipotentie van Hengelo, Enschede en Twente.
De brede verbinding van wonen, werken en voorzieningen is hierbij het uitgangspunt. Er wordt verstedelijkt en verdicht binnen SHE maar dit betekent niet het simpelweg toevoegen van torens en dichtheid. SHE zet in op dynamische gebiedsontwikkelingen, waarbij innovatie en nieuwe woon-werk-concepten vorm krijgen. Er wordt geïntensiveerd op binnenstedelijke plekken waar interessante, gemixte woon-werkmilieus mogelijk zijn die als voedingsbodem voor SHE dienen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in een forse kwaliteitsimpuls in bestaande voorzieningen en worden nieuwe commerciële en culturele voorzieningen toegevoegd.

B **Gebiedsmanagement: Authentiek en beleefbaar**

Bij de ambitieuze schaalsprong van SHE is de sociale cohesie het belangrijkste bindmiddel. Zowel nieuwkomers, Twentenaren, bedrijven en bewoners, moeten zich verbonden voelen met de regio, het gebied en met elkaar. Vanuit gebiedsmanagement krijgt deze verbinding invulling. Zo komt het gebied tot leven en wordt de innovatie en uniciteit van de regio voor iedereen beleefbaar. Vanuit de authenticiteit van de regio en de sterke lokale netwerken wordt gewerkt aan een platform om nieuwe Twentenaren wegwijs te maken en te binden. Het gebied komt tot leven door het organiseren van maatschappelijke en inhoudelijke evenementen die passen bij de toekomstige identiteit van SHE.

Verbinden wat er is en komt

Branding

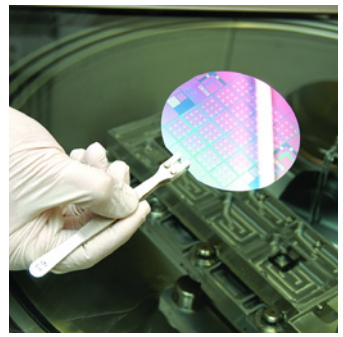
In de vitrine en beleven

C **(Inter)nationaal netwerk: Top-Technologie Twente**

SHE bouwt verder door op de krachtige toptechnologische voedingsbodem.
SHE zet met een stevige triple helix samenwerking in op de topsectoren HTSM, MedTech en Energy die het gebied al rijk is. Overheid staat hier samen met het onderwijs en bedrijfsleven voor aan de lat. Daarmee zet de regio zich nog meer neer als een sterk, internationaal merk. Dat doet SHE uiteraard niet alleen, maar in nauwe samenwerking met bestaande organisaties en binnenlandse- en buitenlandse partners zoals de Universität Munster.

Triple helix versterken

Top-Technologisch Twente als internationaal brand

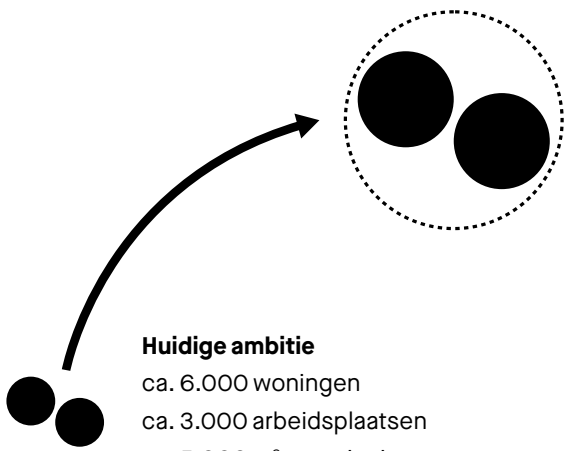

Lobby op regionaal, nationaal en internationaal niveau

4.3 Organisatie

SHE is een integrale opgave die disciplines en gemeentegrenzen overstijgt. Daarom is het van belang om (onderdelen binnen) de programma's integraal te organiseren. SHE vraagt om programmatische sturing aangehaakt bij bestaande netwerken en organisaties. Een duidelijk takenpakket én uitvoeringskracht is hierbij van belang:

1. **Gebiedsontwikkeling:**
   Groen en stedelijk leven
   Regie voeren op het totaalprogramma en grensoverschrijdende investeringen.
2. **Gebiedsmanagement:**
   Authentiek en beleefbaar
   Coördineren en organiseren van gebiedsmanagement, placemaking en maatschappelijke evenementen.
3. **(Inter)nationaal netwerk:**
   Top Technology Twente
   Aansluiten op huidige netwerken, bouwt relaties op en structuren doorbreken.

SHE's ambitie
ca. 10.000 - 15.000 woningen
ca. 9.000 - 12.000 arbeidsplaatsen
ca. 50.000 m² voorzieningen*
Extra publieke investering: ca. €600.000.000
*investering in bestaande en nieuwe m²

Huidige ambitie
ca. 6.000 woningen
ca. 3.000 arbeidsplaatsen
ca. 5.000 m² voorzieningen
Publieke investering: ca. €270.000.000*
*inclusief mobiliteitsmaatregelen

4.4 Niet alleen toekomst, SHE is al begonnen!

"SHE IS AL VOL OP STOOM!"

SHE timmert nu al hard aan de weg richting een nieuw gezicht voor de Spoorzone Hengelo-Enschede. In lopende projecten zoals de impuls voor het Kennispark en de visie ontwikkeling van de STORK locatie komt het gedachtegoed nu al tot leven. En belangrijke gebiedsontwikkelingen als Centrumkwadraat, Hart van Zuid en de Binnenstad Hengelo staan in de startblokken of zijn in uitvoering. Hernieuwde Twentse trots wordt steeds meer voelbaar.

Met het bredere perspectief van SHE ontstaat ruimte voor de ambitiesprong die Hengelo, Enschede en Twente verdienen. SHE is het vierde blad aan het klavertje dat het levensgeluk van de Twentenaren een boost geeft. Het staat symbool voor de perfecte eenheid. Een zeldzame mutatie van drie stationsgebieden en twee steden tot één visitekaartje voor top-technologisch Twente. Een plek waar het fijn leven is en een visite-kaartje voor top-technologisch Twente.

Dit position paper is hiermee geen slotakkoord maar een startschot. De komende periode wordt SHE verder uitgebouwd. De ruimte-lijk-programmatische visie wordt uitgewerkt in een of meerdere een ruimtelijk plannen en vertaald naar een langjarig investeringsplan. De vervolgstappen voor SHE agenderen ook een nieuwe fase voor de samenwerking tussen de gemeenten Hengelo en Enschede en de andere publieke en private partners. SHE gaat immers niet om mooie woorden, maar om Twentse daden.

Dit position paper is het resultaat van
een intensieve samenwerking tussen
de gemeente Hengelo en de gemeente
Enschede. De komende periode wordt
SHE verder uitgebouwd. Wilt u meer weten
u meer weten of betrokken raken? Neem dan
contact op via ons centrale e-mailadres:

SHE@Enschede.nl

Maart, 2023